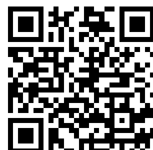

A RHACVSINA
MILAN REŠETAR
Sign. C. 142.

GUNDULIĆEV SAN

PJESMA U PROZI

PRIKAZANA DNE 25 JUNIJA 1893

u DUBROVNIKU

prigodom

Slave Otkrića Spomenika

GJIVU FR. GUNDULIĆA.

U Dubrovniku

Tipografija D. Pretnera.

1893.

SJENU VELIKOGA PJESNIKA

POSVETIO

IVO VOJNOVIĆ

DUBROVČANIN.

GUNDULIĆEV SAN

PJESMA u PROZI

(Noć. Soba u Dvoru Gjiva Frana Gundulića u Dubrovniku. Pokujstvo jednostavno. Na lijevoj strani trpeza prepuna knjiga i listina a na njoj Križ. Kraj njega užeženi srebrni lukijernar. Ispred trpeze starinski naslonjač od kože. Na desnoj strani pozornice velika vrata od tarace, zatvorena. Dvije tri stube od kamena slazu od vrata do poda).

Gundulić *sam.*

(Piše pak se zaustavi zamišljeno. Pauza. Stavi pero na stranu ter čita iz listnice slijedeće kitice „Osmana:"

Eto u staro Drenopolje
Otmanović izišo je
Na široko ravno polje
Taboreći čete svoje.

Paček se je i otole
Sâm na konju it podigo
Da bi tvoju o sokole,
Nedobitnu dobit stigô.

Nu što velim? nove glase
Kraljeviću čuj izbrani
Prišo 'e Dunaj, približa se
Plahi Osman k ovoj strani.

Eto moje bistro oko
Veće ga je ugledalo,
Polje mu je s' vjem široko
Neizmjernoj vojsci malo....

(klimajući s glavom). Jest — to je mojijeh misli zvuk i jèka, al staza gdje je da se dalje vinu? — Kuda lećet kad su čežnje nijeme? — Ja ćutim u dnu srca strah brez riječi, kô da sam trčo dok me noge nose, pak trenom stao i gledô, — jaoh meni! — da, sâm se uspeh gdje no ljudstva nema. Predamnom vrsi nedoglednijeh gora, gdje srce sluti da će cilja naći — al što ću dalje kad uza me tmina — a svud samoća, ta samoća pusta! *(gleda na okolo).* Dobro da je noć — i ponoć skoro. Bar zborit mogu sâm o svojoj sjeti *(ustaje šetajući se).* Kad sunce grane, prestane mi grožnja. Ja vidim onda, jest ja gledam, ćutim da sadašnjost je slava grada moga. Još uvijek Sv. Vlaho brani i čuva vjeru i pravdu i slobodu našu. Kad sun-

ce okruni zlatnijem vijencem Petku i sjajnijem plaštom resi svete mire, — tad zbogom sjeto, vedru snagu ćutim što — slobodan sam, jer sam Dubrovčanin! — *(sjede opet na prijašnje mjesto)* Eh! da noći ni samoće nema!.... ne bi tad bilo niti čudnijeh slutnja, nit glasa tajnog što tišinom zbori. *(zamišljen)* Zar samo slutnje... ili Višnjeg znaci?.... *(uzimlje u ruku nekoliko pisanijeh listova)*. Pjesmo moja, miljenice draga,... govori sada ti, kad narav šuti... Osmane... Žarki plame mojijeh smjelijeh dana, u tebi su sva čeznuća tajna i nadi i sanci kojijeh svijet ne sluti! Pjesni zvučna borba Krsta i vraga, kû začeh smjelo da svom rodu kažem strahote ropstva a slobode slasti — zašto ne mogu dalje pričat zgode što srce ćuti al ne vidi duhom? — Što fàli, Gjivo, tebi, da sve riječi, svi slatki zvuci majčinoga zbora, nijesu dosti e da tajnoj misli lika dadu i poleta žarkog? *(ustaje naglo)*. Eto već mjesec teškijeh dana progje, što zadnja pjesan isklicala pusta — Osman zaspi.... da s' ne diže veće?.. Kroz koje jade i teške, trudne pute, da vodim željo, tvoja laka krila, do vrha gore, otkle silnijem glasom, doviknut mogu: Svijete velji, eto pjesme rodu!... *(čuje se zvoniti ponoć na grackoj uri. Pauza)*. Ponoć bije a ja nemam sanka. Koliko će puta još zazvonit na tornju starci dok to djelo svršim?... A možda će me ljuta smrt pokosit prije... oh! ne, ne... ne daj, Bože, ne daj, da pjesma moja bude čempres vitki prelomljen trijesom dok mu vrha nema. *(sjede i zagleda se u Kriš.)*

Patnje tvoje Križu sveti, moćni, od tašte lasti spasiše mi pjesmu. Ti znaš da s' Suzam sina razmetnoga okajah raskoš nestašnijeh dana. Onda, se zakleh, da ću opisat bole i plamom pjesme svê razgalit rane, čijem ropstva radi sve kršćanstvo pati, ropstva ljutog Osmanske aždaje. — Ah! daj mi sada môć i snagu divsku, da u tom času gdje o sebi dvojim, uznesem krila čeznućeg mi duha, do Tebe gori, koj si izvor pjesme! — Razderi tminu što mi vid pokriva, dovršit daj mi pjesmu rodu svome, da slava bude Tebi, Križu sveti, a Dubrovniku dar i spomen vječna. *(Kod zadnjijeh riječi otvore se širom vrata od tarace. Bijeli trak mjeseca, ulazi i rasvjetljuje sobu. Gundulić se prene te gleda mjesec.)* — Brez daha vjetra — ugje mjesec blijedi!... zar molitve mi žarke doću hlepnju, te put rasvijetli da joj Bogu lašnje?... Kako sve muči... Kakav mir se slegnu, u vruće žile što mi tijelo žežu. *(Obrne se kako da će pisati pak tihijem glasom opetuje:)*

Eto moje, bistro oko
Veće ga je ugledalo
Polje mu je s' vjem široko
Neizmjernoj vojsci malo....

Jest, to je mojijeh misli zvuk i jèka — al staza gdje je?.. *(naslonivši glavu na naslonjač)*. Čudno!... čudno!... mjeseče ti blijedi! — čim ugje u zabit moji-

jeh noći tamnijeh, kô hladna tiha ruka čelo gladi a vegje sklapa slatki, brzi sanak! — Snagu dozivah — eto možda sna *(sve to slabije u snu)*.... a možda pjesme.... *(zaspi)*.

Vila

(kod zadnjijeh riječi pokazala se na ulazu od tarace sva u bjelini obučena s bijelijem krilima na plećima. Na glavi joj trepti sjajna zvijezda. Pruženom rukom prema pjesniku približava se u mjesečnome traku. Kad je do njega došla Gundulić je zaspô. Vila ga promatra. Šutnja.)

Pjesniče spavaj!... Borba, čežnje i nadi neka već šute! — — Sa nebeskijeh visina slazu sanci da mire buru tvojijeh žarkijeh misli.... Kô plamna strijela tvoj se krik zaleti, kroz zlatne zvijezde sve do vječnog sunca — i eto mene, eto sanka bajnog. — Mnogu jur dočuh iz tog grada čežnju, mnogi pjesnik me dozivô u nuždi, da misao vodim što mu slavu nosi. — al nigda još mi ne zaječi molba, tol' silnijem glasom toli zdvojnom hlepnjom *(gleda ga)*. Razumijem te! u bistrom teku tvoje misli gledam što su ti boli što ti srce stežu. — Noćni doziv što ti k nebu baci, jèka jeste jadnog roblja turskog i plač i vapaj i sve smrtne kletve i jauk što iz rijeka tvoga roda krvi, kô dim s otara, diže se k nebesi. — U slavi, lasti i slobodi davnoj spomenuo si se suza što ih ropstvo lije, — za taku pje-

smu eto ti dara, posestrime vile cijelov i hvala *(poljubi ga tiho u čelo. Tajinstvena glazba iz daleka).* Sigji der s neba slatki božji sanče, objavi tajnu kad mu snaga stala. — Zaplamti nova pjesmo, Gundulić te zove! *(nadahnutijem glasom)*

Sv'jetlo sunce sini, sini
U vedrina od istoka,
Tjeraj mjesec noćnoj tmini,
Dan da svane s tvoga oka! —

(Šenerija na dnu malo po malo iščezava ter se prikazuje sjajna slika „slave Vladislava poljskoga" kako je Rendić u bas-reliefu Gundulićeva spomenika zamislio i izveo. Veličanstvena grupa prikazana od živijeh osoba ter obasjana čarobnijem svjetlom, ostaje nekoliko časaka uz tajinstvenu glazbu, zatim se malo po malo prijašnja šenerija vraća i soba je opet kao s početka. — Dok je prikaza trajala, Gundulić spi a Vila se naslonila na njegov stô, te ga milo gleda)

Gundulić

(čim prikaze nestane, protrne kano da ga muči teški san, zatim otvori oči i gleda preda se sav presenečen. Polako se diže sa stola deklamavajući sve to jače:)

Sv'jetlo sunce, sini sini
U vedrina od istoka....

(preobraženijem licem, radosnijem usklikom:)

I sv'jetlo bje u tami noći crne! *(ko izvan sebe gleda na okolo).* Ja gledam.... živ sam.... srce kuca.... tu si ti u tvojoj sobi Gjivo! — od silnog žara još mi vid trepeće, još crnja ti si noći poslije raja. Bje san?... bje zbilja?... *(prebire po listovima na trpezi).* Tu leži Osman.... tu je pjesma moja.... sve kano prije.... i sveti Križ *(nazaduje kano da je otkrio radosnu vijest).* Istina si ti, i put i pravda — iz molbe moje tvoja milost briznu. Ja iskah stazu kud će stupit misô i lećet k nebu kano soko ptica, da vidi otkle kraj će suzam doći! — Misô ti mi dade — pjesma Tebi! *(sjede i uzme pero u ruku. Radostno).* Rijeka sanja sve razvali spone — sad teci pjesmo dok prestane daha *(piše govoreći glasno:)*

Sv'jetlo sunce sini, sini
U vedrina od istoka
Tjeraj mjesec.....

(stane zamišljen). U bijelom traku srebrnastog svjetla, čarobna dohrli žena krasna... još ćutim cjelov.... još mi zuju riječi, tol slatke i blage... Ona odanle dogje! *(obrče se prema taraci a u isti čas ugleda Vilu koja se polako bila odalečila i zaustavila do stubâ u mjesečnome traku. Gundulić uskliknuo ter, podigavši se sa stola, gleda je začaran).* Bože!... Ti si, ti si što mi san donese. *(Vila mahu rukom kao da odlazi).* Ah!... stan' ne bježi, dijevo bijelijeh krila, — za divni sanak daj da rečem hvala.

Vila.

Sa mjesecom sam došla a š njim mi 'e poći, — već slazi tu za Gospu..., ostaj z Bogom.

Gundulić.

Ako si žena, il sjena ili pusta magla, pjesnika ćeš slušat kom si dar donijela.

Vila.

Čiope se budu; već o suncu zbore, gle, Danica nad Srgjom jur trepeće, dan će skoro...

Gundulić.

Ne — Danicu ja vidim na tvom čelu snježnom, a van je nočca dok je uza te zora! *(Vila kao da se hoće udaljiti)*. Za pjesmu što mi posla i za sanke čarne, za slavu što mi svane iz tvog ljupca tihog, zaklinjem te djevo, stani, ded' mi reci — ko si i ko te šalje da mi dan navještaš?...

Vila.

U snu ti šaptnuh: posestrima vila!

Gundulić.

Al gdje su prami s kojijem vjetar maha, gdje ti je cvijeće s gora i livada što rese vile našijeh brda pustijeh — a gdje su gusle?., ne, ti nijesi vila.

Vila.

(s posmjehom). Vlastelin ti si, a ne znaš ni razabrat što 'e vila s brda a što sam ja .... Eh! davno 'e tome da dolećeh s gora, što grad ti brane od sjevera ljutog. — Sloboda i sreća tvê Dubrave slavne, i stalna vjera i naš jezik slatki, stegnuše mi let... i bjeh vila vaša. — Megj mramorom i zlatom vašijeh dvora, ja stan svoj nagjoh — vašu pjesmu stvorih, — Gdje pelin, mrča i naranče cvatu, gdje čempres nebu, a vrijes hridi zbori, ja srkah rosu, miris i tèk slatki što Dubrovačkoj pjesmi pak nadahnuh.

Gundulić.

(zanosnijem veseljem). Pravo reče: posestrima vila!

Vila.

Kao noćni ljeptir ugjoh često k vama, što slavu daste našoj pjesmi davnoj. Il mora šumom il s mirisom ruža, ja don'jeh pjesmu ko mi bratac bio.

Gundulić.

Ti Držića si znala i Jegjupke tvorca?..

Vila.

Ranjini bjeh sestra...

Gundulić.

Sad i mene poznaš!..

Vila.

Tebi cijelov dadoh! -- — U pjesmi tvojoj budućnost s otsijeva, tvoj glas je slovo proročanstva svetog.

Gundulić.

(naglo). Oh! reci vilo kad će Krst predobit i sunce svanut, kako san dojavi?

Vila.

(pokazuje na nebo koje viri kroz taracu). Zora rudi biće dana!

Gundulić.

Ah! još mi kaži jednu riješcu, vilo, prije danka svjetlog s kim ne staje čara. Jes' čula gori gdje no Vječnost vlada, što Bog dosudi mome rodnom gradu?...

Vila.

(bolno). Ne pitaj, Gjivo — moli se i nadaj!

Gundulić.

(zaustavlja je za skut kleknuvši pred nju) Koljevka je moja, gnijezdo milo — Dubrovnik naš ponos, čast i dika. Za njega slasti, život i svu slavu sve u prah bacam, da mi sretan bude!

Vila.

(stavlja mu ruku na čelo, pa ga oštro gleda). Ti veliš s v e?... a ljubiš li ti mjesto, što te sinom zove,

za taštu slavu prolaznijeh vjekova, il voliš u njem svetu bracku slogu, tu krunu i bedem Dubrovnika tvoga ?

Gundulić

(ustane naglo te zaletivši se do otvorentjeh vrata tarace:) Glè — grad predamnom u raskoši spava, pun blaga i zlata kano nebo zvijezda, — gle mire slavne i te Crkve svete, — gle more sinje, našijeh broda trku, — i Dvor knezova gdje sloboda vlada, sve to u ponor nek se sruši vilo, nek val proguta, ako slogu zgazi !....

Vila.

(poletno). Sad pošlji, Bože, znak tvê volje silne i moć svevidstva s kojom pjesmu kruniš, da oblak crne slutnje se razgali, ter otsjev dana, što će jednom doći, obasja dušu take žrtve spremnu ! *(bajno svjetlo po sobi. Čuje se iz daleka pjevanje nevidljivijeh zborova)*.

Gundulić.

Al' gdje sam vilo... što se samnom zgagja ?...

Vila

(pomiče se na dno.) U snu će Gjivo za me vječnost zborit... *(došla je do dna te se obrće prema Gunduliću koji je ostao nepomičan)*. Ko slogu ljubi više od žića i sreće, do raja se dovinu i s Višnjim stoji. *(Zastor t. j. šenerija se diže polagano. Veličanstvena apotheosa slave Gundulićeva spomenika. Narod sa svijeh stra-*

nâ polaže pôma, cvijeća i maslinovijeh grana na stube spomenika koji se diže obasjan čarobnijem svjetlom. Krasna žena u kraljevskome ruhu, koja prikazuje Dubrovnik, drži u jednoj ruci štit Sv. Vlaha a s drugom pruža kipu lovor vijenac).

Gundulić

(kao okamenjen, zanešen i prestrašen). Sav narod moj i — Dubrovnik još živi!... A ondi lik!... što.... ja?.... ne to je varka! Te slave rajske ja da budem svrha?!

Vila

(koja je uzašla stube ter se namjestila kod spomenika). Iz carstva sanjâ brate pozdrav primi: U snu ti vidiš budućnosti sliku, kad slava tvoja bude sloge slava!

Gundulić

(ostao za nekoliko trenutaka kao izvan sebe zatim dohrli do kraj stola, ter ustresen, ganut klekne pred Križ Ja vigjeh Spas — sad umrijet daj mi Bože! — *Prigiblje glavu u tihoj molitvi. Glazba i tajinstveni zborovi prate apoteozu. Za malo časaka zastor pada).*

KONAC.

U Dubrovniku — Junija 1893.

3186276253